

Gimbernat, 2010 (**), 54, 25-39

BIBLIOGRAFIA D'UN ESTUDI GENERAL

RIERA BLANCO, Manuel

RESUM: Apliquem el mètode de la tecnologia de l'anàlisi ergonòmica a les investigacions bibliogràfiques de l'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona, del període de 1401 a 1565, per indagar la veritat històrica i el progrés, no la crítica documental.

Paraules clau: Estudi General de Barcelona. Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona. "Holmesian Procedure", anàlisi ergonòmica i progrés. Bibliografia de l'Estudi General de Barcelona.

RESUMEN: Aplicamos el método de la tecnología del análisis ergonómico a las investigaciones bibliográficas del Estudio General de Artes y Medicina de Barcelona, del período de 1401 a 1565, para indagar la verdad histórica y el progreso, no la crítica documental.

Palabras clave: Estudio General de Barcelona. Estudio General de Artes y Medicina de Barcelona. "Holmesian Procedure", análisis ergonómico y progreso. Bibliografía del Estudio General de Barcelona.

*

Es presentàren referències d'aspecte personal, però relacionades amb els treballs d'investigació i documentació de l'Estudi General de Barcelona, en el període de 1401 a 1565.

Aquesta comunicació l'exposarem en dues parts :

- La bibliografia, sorgida del mètode de treball que hem denominat "*Holmesian Procedure*", i l'anàlisi ergonòmica, aplicada a diferents fons i fons documentals.
- La investigació bibliogràfica dels llibres i articles, publicats pels nostres predecessors, referents a documentació sobre l'Estudi General de Barcelona, de 1401 a 1565.

Manuel Riera Blanco

LA PRIMERA PART

Referida a la bibliografia sorgida de l'aplicació pràctica de l'anàlisi ergonòmica.

Citarem dos llibres i un cartulari no publicats, son aquests:

- "*EI HOLMESIAN PROCEDURE I EL DRET MILITAR A LA REBEL·LIÓ DELS MALCONTENTS*", on aplicarem, per primera vegada, les paraules angleses i el concepte de "*Holmesian Procedure*", el procediment de Holmes, de l'escriptor Arthur Conan Doyle, com a tècnica d'indagació, raonament i deducció lògica, a la investigació històrica de la Medicina, que aquí utilitzem junt amb el Dret Militar, per indagar els fets que ocorren en unes revoltes de camperols a Catalunya i als comtats del sud d'Anglaterra. Els protagonistes del llibre son: Mr. Holmes, el Dr. Watson i el Sr. Relator. El treball és de l'any 1999 al 2000. (Té 297.634 caràcters).

- "*INVESTIGACIÓ HISTÒRICA: ERGONOMIA I PROGRÉS DE L'ESTUDI GENERAL DE BARCELONA*". S'exposen els treballs de les nostres investigacions i difusió històrica a l'any 2008. (Té 239.041 caràcters).

- "*RELATO CRONOLÒGICO Y LA HISTORIA OLVIDADA DE LA LENGUA CATALANA*" Escrit amb llengua castellana de 25-04-2001 a 15-01-2005. És un cartulari de 200 cartes de 26 ratlles cada una, amb una nota fora de text. De moment, deixat de banda.

En cada un dels llibres, junt als fets històrics que es descriuen, es pot seguir el procés d'investigacions històriques, en relació als dubtes sobre la veritat dels fets que s'investiguen amb el mètode del Holmesian Procedure i la tecnologia ergonòmica.

LA SEGONA PART

És l'actual procés d'investigació bibliogràfica dels nostres predecessors, degut a que el projecte de recerca documental del nostre llibre "*L'ESTUDI GENERAL D'ARTS i MEDICINA de BARCELONA (Segles XV i XVI)*", X Premi Oleguer Miró Borràs d'HMC, fou iniciat prescindint de les fonts bibliogràfiques, excepte el llibre d'Antonio de la Torre i Jordi Rubió i Balaguer, titulat "*Documentos para la historia de la Universidad de Barcelona-Preliminares (1289-1451)*", que comprèn la transcripció de documents dels arxius fins l'any 1451. Ho férem així perquè ens resultava difícil d'entendre estudiant la bibliografia junt als documents d'arxius; a més el nostre objectiu era obtenir les pròpies conclusions a partir dels documents originals.

Amb la base precedent, a partir de l'any 2009 iniciarem la recerca i estudi de la bibliografia secundària dels autors del segle XIX i primer terç del segle XX, promotors dels estudis històrics de la Universitat de Barcelona, centrant l'atenció i descripció inicial en el període citat de 1401 a 1565.

L'anàlisi bibliogràfica dels nostres predecessors s'inicià a la segona meitat del segle XIX, concretament l'any 1854, tres anys després de la defunció d'Antoni Pi i Arimon (1793-1851) es publicà la seva obra "*Barcelona antigua y moderna*"; al capítol XXI s'estudia la història de "*La Universidad Literaria de Barcelona*", temps que coincideix amb l'establiment a la ciutat dels estudis acadèmics universitaris d'Història. L'any 1881 seguí Gaietà Vidal Valenciano (1834-1893), catedràtic de Geografia i Història i a més novel·lista, que a sol·licitut del claustre escrigué "*La Reseña Histórica de la Universidad de Barcelona*" que fou inclosa l'Anuari de la Universitat; a *la Resenya* de l'any 1881 (pp 66 a 100), Gaietà Vidal va descriure amb tot detall el nou edifici monumental de la *Universidad Literaria*, iniciat per Reial Ordre de 10 de gener de 1862. L'últim dia de l'any 1896, Josep Balari i Jovany (1844-1904) signà la seva obra "*Historia de la Universidad de Barcelona*", que s'adjuntà a l'Anuari de la Universitat Literaria de Barcelona, curs 1896-1897 (pp 9 a 129).

Josep Balari i Jovany i Lluís Comenge i Ferrer (1864-1916), inicien la recerca de documents als arxius i els treballs d'Història crítica documentada, si bé els treballs del metge Dr. Comenge i Ferrer sobre l'Estudi General de Barcelona s'inicien l'any 1904, posteriorment seguí l'obra, com a metge historiador, Josep M. Roca i Heras (1863-1930).

El fet lògic d'una constància generacional, ens ha permès expressar en una corba de progrés i temps, l'avenç dels estudis d'investigació històrica sobre l'Estudi General de Barcelona als segles XIX al XXI:

Considerem cinc corbes de progrés i temps, amb tres períodes: incipient, desenvolupament i de saturació. Podem valorar el nivell pel nombre de documents nous descoberts als arxius i per la correcta interpretació documental. En cas de que no sigui així, es rebaixa el nivell aconseguit amb una línia discontinua. La columna del segle XIX, és a partir de 1854. Al segle XX, de l'any 1901 al 2000, amb tres espais, un per cada generació. Al segle XXI, a partir de l'any 2001.

Al segle XIX el progrés dels coneixements històrics, són considerats com promotors, els historiadors que hem esmentat: Pi Arimon, Vidal Valenciano i Balari i Jovany. Als segles XX i XXI, tindrem en compte Antoni Rubió i Lluc, Lluís Comenge, Josep M. Roca i Heras, Antonio de la Torre i del Cerro, Jordi Rubió i Balaguer, Ramon Gaya i Massot, Manuel Riera Blanco.

Per la valoració de la qualitat acceptable de la bibliografia que estudiem, apliquem el mètode del “*Holmesian Procedure i la tecnologia de l’anàlisi ergonòmica*”, junt a les propies conclusions que hem obtingut estudiant els documents originals d’arxiu. Considerant l’anàlisi inicial i els indicis de no correspondre a la veritat, perquè els nostres documents directes dels arxius analitzats no ho expressen, per apartar-se de la realitat històrica per voluntat pròpia o per errades, manipulacions, subjectivitat, esperit de fantasia o malaltia d’aquells antecessors que els passàren a la història escrita. A l’última fase del nostre treball establím el sistema de comunicació documental, i en la nostra redacció transcrivim en un primer apartat: la part del llibre, article o document investigat, que considerem sospitós, i a continuació exposem els nostres punts amb les consideracions per demostrar que els fets expressats i analitzats, no corresponen a la veritat històrica. Exposem previament si procedeix, un resum esquemàtic de les parts que conté el llibre o article analitzat que no són del nostre interès, indicant a la pàgina que es troba, per si interessen al lector.

El nostre actual treball bibliogràfic, correspon al segon volum del llibre “*L’Estudi General d’Arts i Medicina de Barcelona. Segles XV i XVI*”, X Premi Oleguer Miró Borràs. Extraíem dos grups de consideracions de l’anàlisi ergonòmica i progrés, que exposem a continuació.

1. SEGLE XIX, ANÀLISI ERGONÒMICA I PROGRÉS

L’anàlisi ergonòmica que s’ha realitzat dels coneixements històrics de L’Estudi General d’Arts i Medicina de Barcelona, fundat pel rei Martí I el 1401-1402, i la seva evolució en el temps fins l’any 1565, seguint els tres historiadors analitzats, es demostra que a finals del segle XIX, la història coneguda era molt minsa i el poc que es sabia era confús, difús i dispers en suposicions. Segurament no investigaren a l’arxiu reial (ACA), per dificultats d’accés o tècniques, o per estar els documents importants redactats en llengua llatina i caligrafia abreujada. El progrés fou poc i ve determinat per:

1-1. Falta del concepte d’Estudi General, encara que DENIFLE en “*Die Universitatem des Mittelalters*”, havia publicat el 1885 a Berlin, els punts que distingien un Estudi General d’un Estudi Particular, però el concepte no ens arribà fins l’any 1971, amb Rubió i Balaguer.

1-2. S’ignora la fundació de l’Estudi General pel rei Martí, que es confon amb la creació de tres càtedres per dos metges i els Consellers de Barcelona, i es diu que el Rei les va pendre sota la seva protecció, com a Col·legi de Medicina, concedint-les’hi privilegis.

1-3. L'any 1854, Pi i Arimon considerà que el Col·legi de Medicina s'acabava d'instal·lar a Barcelona; al 1880, Gaietà Vidal sospita que no era cosa degudament esbrinada; i l'any 1897, Balari no cita cap data de l'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona, i quan parla del Col·legi de Medicina, resulta que era el Col·legi de l'Estudi General d'Arts i Medicina.

1-4. Així la història de l'Estudi General d'Art i Medicina de Barcelona, es deixa de banda i es fa el gran desviament i el gran desvari, o sia el somni de valorar, a partir de 1450, amb un privilegi que només és un permis per construir l'edifici d'un Estudi, i es considera de bon principi, com una Universitat o una Universitat Literària, uns conceptes del segle XIX, anacrònics als segles XV i XVI.

1-5. Valorem que són molt bones les consideracions de Balari en les *Dilacions del Consell*, respecte a l'afany dels Consellers de Barcelona d'aconseguir, amb pretensions econòmiques, un Estudi General junt a unes fires de someres i mules.

2. SEGLES XX i XXI, ANÀLISI ERGONÒMICA I PROGRÉS

Al segle XIX el coneixement, escàs i dispers en suposicions, que ens mostra la història de l'Estudi General d'Arts i Medicina (actual Universitat de Barcelona), fundat pel rei Martí I, es produeix un canvi important, a partir de l'any 1904 i en tot el primer terç del segle XX, per les recerques als fons documentals de l'arxiu reial (ACA), s'inicià el primer progrés en el saber de la història de l'Estudi General de Barcelona, més pel nombre d'aportacions de nous documents originals, que per la transcripció, traducció i interpretació, seguida de la valoració de la concordança i perspectiva històrica dels citats nous documents que contenen informació dels ensenyaments superiors a Barcelona.

Veurem l'evolució del progrés i temps dels coneixements de la història de l'Estudi General de Barcelona, a partir del segle XIX:

2-1. Continuant les primeres aportacions del segle XIX, al primer terç del segle XX (1901-1933) es produeix un progrés en els coneixements de l'Estudi General de Barcelona, amb les aportacions succesives, d'Antoni Rubió i Lluch, Lluís Comenge, Josep M. Roca i Antonio de la Torre, però produeix una devallada del nivell dels coneixements històrics per la normalització d'errors i defectes en la interpretació dels documents que es donàren a conèixer. La feina d'investigació d'arxius és difícil, i és àrdua

la recerca, transcripció, lectura i traducció: diuen que hi ha qui té un “*negre*” per la feina de recerca als arxius; i fa cent anys no hi havia procediments tècnics de xeroscòpies i ordinadors, havia que passar el contingut dels documents directament a les fitxes que es guardaven lligades, hem d’afegir el fet de que interessava més interpretar-ho al propi gust, que aquests en sí mateixos. També hem de valorar que l’organització científica del treball no s’inicià fins el segle XX, i el concepte modern d’ergonomia no aparegué a Oxford fins l’any 1960.

Si a l’inici de la recerca dels primers metges investigadors l’any 1905, hem estimat que el catedràtic de literatura Antoni Rubió i Lluch, aportà les primers descobriments documentals sobre l’Estudi General de Barcelona. Ara al final de la primera generació del segle XX (1933), hem de considerar al primer renovador en el camp del treball de la història de la Universidad de Barcelona, el seu catedràtic d’Història General Antoni de la Torre, que redactà en el curs 1926-1927 “ *La provisión de cátedras de 1559 a 1596* “, i l’any 1929, la bàsica “ *Reseña histórica y guía descriptiva de la Universidad de Barcelona*” .

2-2. La segona generació del segle XX (1934 –1967), a la nostra bibliografia cronològica, fins ara resulta nul·la, en quant a progrés i aportacions de nous documents, sols hem de considerar l’aportació de Ramon Gaya Massot del pergamí de la suspensió de la butlla de Nicolau V, fundant un Estudi General de tota facultat a Barcelona, a part de l’Estudi General d’Arts i Medicina del rei Martí. No podem acceptar l’altra aportació d’aquest autor referent a la suspensió per Ferran II del seu Privilegi de 1488, perquè era un altre el privilegi suspès per Ferran II a les Corts de Montsó de 1510 i 1512. Es sospita aquest fet a *L’Estudi General d’Arts i Medicina de Barcelona, segles XV i XVI* (pp 59), on es diu *que s’accepta per investigar*.

Entre els anys 1956 a 1961, la Facultat de Filosofia i Lletres de la U. de B, proposà a la Càtedra Ciutat de Barcelona, impulsada per l’Ajuntament, la subvenció i publicació de la història de la Universitat i es plantejà a la Junta de Facultat, “*una tasca permanent i sempre inacabada* “, la història de la Universitat de Barcelona i, el juny de 1961, una comissió plantejà els camps de treball del primitiu Estudi General de Barcelona, i prenent l’acord d’encaminar la història a la fase documental dels segle XV i XVI. Per la mort de Vicens Vives, al gener de 1962, s’encarregà la feina a Antonio de la Torre, que vivia a Madrid, amb l’ajuda de Jordi Rubió i Balaguer: el primer

superava els 84 anys, el segon els 75; dos jubilats molt escodrinyadors d'arxius.

2-3. A la tercera i última generació del segle XX (1968–2000), el juny de 1971, es publicà el llibre d'Antonio de la Torre, un treball documental de deu anys de feina, amb el títol “ *Documentos para la Historia de la Universitat de Barcelona I Preliminares (1289-1451). Introducción, notas y comentarios por Jorge Rubió y Balaguer, Barcelona 1971* ”. A la recerca documental dels arxius de Barcelona (Catedral, diocesà i Històric de Protocols) col·laboraren: Josep Madurell, Carme Batlle, Josep Ma. Cabestany, Amadeo Soberanes i mai faltà l'assistència de Joan Bernades. A la presentació del llibre no hi pogué assistir el professor Dr. de la Torre, i la va fer el coautor Jordi Rubió i Balaguer.

Del llibre dels documents per la Història de la Universitat de Barcelona compren dels anys 1289 al 1451, s'anuncià una segona part, però fins ara no s'ha publicat. El mateix any 1971 el Dr. Josep Danón Bretos (“ *Notas Médicas en los libros del Estudio General de Barcelona siglos XV i XVI* ”), considera que l'Estudi General de Barcelona no té abundant bibliografia: “ *Su Historia está todavía por escribir debe seguirse a través de desperdigados datos que aparecen entre los trabajos que tratan de la medicina catalana de la época* ”. Els anys 2000 i 2001, anys del sis-cents aniversari de la fundació, es publicaren dos treballs commemoratius, però les condicions continuaren com les expressà el Dr. Danón.

2-4. En temps de la primera generació del segle XXI: Si bé a la Revista Gimbernat des de l'any 1990 s'inicià una línia de treball sobre ensenyaments universitaris i col·legis a Catalunya, a part l'any 2006, es presentà un treball titulat “ *Anàlisi ergonòmica de la Història d'un Estudi General d'Arts i Medicina (1401-1565)* ”, que fou premiat amb al X premi Oleguer Mirò Borràs i l'any següent el 2007, publicat a la sèrie PAHCS a Manresa, a la diada de Sant Lluc, titulat : “ *L'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona (Segles XV i XVI)* ”, amb la curiositat de que l'autor és un metge jubilat que ha superat els 81 anys, la mateixa edat que els predecessors Antoni de la Torre i Jordi Rubió, també és un jubilat escodrinyador i potser entremaliat, doncs passats tres anys segueix amb la tasca i aporta novetats de l'Estudi General de Barcelona fundat pel rei Martí, en els primers anys de la Universitat de Barcelona. Té altres similituts amb Lluís Comenge, que aplicà el seu mètode de treball (anàlisi crítica

documentada), en una Història de la Medicina que estava per fer i que preparà una tesi doctoral 25 anys després de fer cursos i examen de grau de doctor. De tal possibilitat es perderen els drets de fer-ho a l'any 1985 (R. D n° 185 de 23-01/1985), doncs pel reial decret s'establí, es tenien que pagar nous drets i fer nous cursos, ja aprovats feia 15 i 30 anys. El llibre citat, és l'únic que actualment segueix una línia continua des de 1401 a 1565, i és l'únic escrit amb català normalitzat, amb punts que les noves investigacions faran esmenar.

3. BIBLIOGRAFIA DESVALORADA

Exposarem a continuació una sèrie reduïda de conceptes que trobem a les bibliografies estudiades i que desvien o confonen la veritat històrica:

3-1. La primera dificultat va ésser distingir la varietat de noms que es donaven a l'Estudi fundat pel rei Martí I a Barcelona, sobre això és necessari normalitzar i utilitzar el concepte d'Estudi General d'Arts i Medicina, títol que expressa l'essència de la institució d'ensenyament superior i ser el nom que dóna el fundador, però si ens parlen d'un Estudi de Medicina, sense el concepte d'Estudi General, hem de pensar i valorar que es tracta d'un Estudi de Medicina espuri o bord, contrari a les Constitucions de Catalunya.

3-2. Per la mateixa dificultat interessa aplicar el concepte i paraules d'Estudi General pel caràcter diferencial amb els Estudis Particulars, sobre tot els d'ensenyament superior (Escoles Majors), als que no era prohibit oir i ensenyar les Arts liberals per l'Interdicte de Lleida, de Jaume II. Rubió i Balaguer ho complica quan ens diu “ *unas serian oficiales si se me permite el anacronismo y otras particulares* “ (*Documentos...* pp 35, pp. 15 i pp. 38), i amb anacronismes embrolla una classificació clara: Estudi General deu ésser establert per mandat del Papa, o l'Emperador, o el Rei. *Oficial* equival a que emana del govern en el concepte actual, però als segles XV i XVI, els gremis a Barcelona eren els *oficis* i la persona que l'exercia podia ser *l'oficial*, per tan el concepte d'oficial no es deu utilitzar a Barcelona per anacrònic i confus.

3.3. L'Estudi General fundat pel rei Martí era una institució laica al establir-se de la què el Canceller General únic, havia de ser un metge amb el grau de Mestre d'Arts, i nominació, autoritat i delegació del Rei. Hem valorat

dos casos en els que es considera establerta la Universitat Laica de Barcelona al carrer d'en Ripoll, quan aquest era un Estudi Particular del Consell de Cent. L'Estudi General habitava la torre de la banda de montanya del Portal de la Boqueria.

3-4. L'essència de l'Estudi General era ésser establert per mandat del Papa o l' Emperador, o el Rei (vid.: Alfons X de Castella, *Partidas*), concedint-los els privilegis als membres de la Institució i el privilegi de poder concedir el canceller els graus acadèmics que tenien valor *Urbi et orbi*, o sia a *Roma i tot el món*. Considerem que aquest privilegi *urbi et orbi* no podia donar-lo el rei Martí, que s'havia de limitar amb efectes sols a tots els seus regnes. Ara es pot dir, i s'ha dit, que per falta de la Butlla del Papa, l'Estudi fundat pel rei Martí a Barcelona, no era un Estudi General, però no donen raons. No creiem que el Sant Pare pogués fundar un Estudi General en un regne, sense el consentiment del Rei. I el Rei podia fundar un Estudi General al seu propi regne sense el consentiment del Papa, el que no podia concedir eren els privilegis papals *urbi et orbi*.

3-5. També es diu "*era universitat amb sol dos facultats. però no era un Estudi general amb totes les facultats*". Aquí sembla que es digui que no era un Estudi General, per no tenir totes les facultats inclosa la Teologia. I la universitat de l'Estudi del rei Martí, era "*Estudi General*" quan tenia una sola facultat, i l'anomenaven: "*Studium generale artis auxiliaris et egregia medicine*". Amb més raó ho era perquè, tenia la facultat d'Arts, i amb els privilegis reials i el permís del Papa Benet XIII des de juliol de 1402, del què s'ha descobert la còpia notarial.

3-6. A la documentació original consultada de l'any 1450, referent a la sol·licitud del Consell de Barcelona d'un Estudi General de tota facultat, mai es refereixen a una universitat i al privilegi del rei Alfons, concedit a Nàpols el 03-09-1450, per tres vegades parlen d'Estudi General, i el Rei no parla per res de fundar una universitat: ni en el concepte d'institució d'ensenyament superior, ni en el concepte d'una universitat de totes les persones que la constituïen. Són els historiadors dels segles XIX i XX els que, sense demanar permís per l'anacronisme, consideren la fundació de la Universitat Literària de Barcelona l'any 1450 i a més, s'inventen una dicotomia al considerar per una part, la creació de l'Estudi General de Medicina de Barcelona (obliden consignar les Arts liberals) per l'altra part, el privilegi de fundació de la universitat i Estudi General de Barcelona de

1450 de tota facultat. Quan el rei Alfons només concedí permís per erigir l'edifici d'un Estudi General i regir-lo amb els privilegis "tot seguit que sigui creat"; i la fundació de l'Estudi General fou per la butlla del Papa Nicolau V, que al poc temps la suspengué. El cas és que la fundació de l'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona no fou un sol privilegi, sinó una sèrie de privilegis i edictes, característica peculiar que no es senyalà fins l'any 2007.

3-7. Albert Pujol (+ 1843), rector interí de la universitat de Barcelona, a l'acte inaugural de 18-10-1837, cita dades històriques sobre l'Estudi General i parla de la "... *conversion en universidad del rei Alfonso V*". Possiblement és la primera vegada de l'error que transforma l'Estudi General en Universitat Literària com a institució diferent, quan era el mateix: però al segle XV i XVI, Universitat Literària resulta un concepte anacrònic.

3-8. Creiem que l'actual Universitat de Barcelona té el seu origen i evolució en els privilegis i edictes del rei Martí, completats amb els de Ferran II i la renovació del privilegi d'insaculació dels càrrecs de l'Estudi General d'Arts i Medicina per Carles I, que portava el prestigi d'ésser l'Emperador, equivalent a una Butlla Papal. També ho donen a entendre les "*Ordinacions per la Reforma i perpetua fundació de la universitat de l'Estudi General de 22 de setembre de 1559*" (AHCB, Llibre de Ordinacions IV-18, anys 1559 a 1564), en les disposicions transcrites al llibre de *l'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona* (M. Riera, pp 159 a 161). No és creïble, s'ha d'investigar més.

3-9. El privilegi especial de 14-01-1488, concedit per Ferran II a petició d'uns capítols de demanda presentats per l'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona, és causa de confusions. El privilegi fou concedit als "*Cancellary et universitati Studium artistarum et medicore civitate nostre Barchinone*", o sia als que havien sol·licitat el privilegi, "*al canceller i tots els de l'Estudi dels artistes i metges de la ciutat nostra de Barcelona*". Per confusió es diu que el privilegi especial es concedí als consellers i prohoms de la ciutat de Barcelona (ACA Reg.3551 anys 1490-1491 F. 8v-10). El març de 1491, els consellers de Barcelona protestaren davant del Rei per la concessió del privilegi a l'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona, donant per vigent la butlla de Nicolau V, una butlla suspesa i no renovada.

3-10. Amb el temps es produïren canvis en la concessió del privilegi de 1488: l'any 1488 es dóna al canceller i a tots els de l'Estudi; al 1533 per manipulació dels arxivers, el privilegi es concedí als artistes i metges de Barcelona; finalment l'any 1922, Josep M. Roca i Heras ens diu que el privilegi es concedí al *col·legi de metges de la ciutat de Barcelona*, manipulació greu, inacceptable ja que adapta el document original al seu discurs. A més de metge dermatòleg i historiador, era un polític activista social i sindicalista, fundador del Sindicat de Metges de Catalunya; veu el Col·legi en funcions corporatives, que era el seu interès, quan era el Col·legi de l'Estudi General que el regia. La lectura dels seus treballs donen la impressió que l'afecció històrica de l'autor era complementària per honorar les seves activitats socials, polítiques i sindicals.

Hi ha moltes més consideracions com aquestes a les bibliografies dels autors predecessors, que tenim en estudi.

4. ALMA MATER

S'ha exposat que Gaietà Vidal Valenciano a la "*Reseña històrica de la Universitat Literaria de Barcelona*" (pp. 67 a 100), l'any 1880, descriu amb tot detall el nou edifici monumental de la Universitat de Barcelona, projectat per Elies de Rogent, en virtut d'una Reial Ordre de gener de 1862, col·locant-se amb gran solemnitat la primera de les seves pedres el primer d'octubre de l'any següent, 1863.

L'edifici que ens descriu Gaietà Vidal està buit d'estudiants, doncs per penúria de l'erari és poc el que li falta per considerar-se acabat, però encara tardarà dos anys en inaugurar-se. Inicia la descripció valorant la decoració de la Universitat en rendir tribut d'admiració als que han contribuït al progrés de les ciències, especialment els nascuts en aquestes terres. Passejà per passadissos i escales, galeries i patis, descrivint les dependències de la Universitat que troba: vestíbul, sala de doctors, Paraninf, museus de les diferents ciències, biblioteca provincial, Escola Industrial, direcció, arxiu i secretaria, saló dels exercicis d'oposicions, saló de Rectors, saló de lectura, sala de manuscrits, etc..

Junt a les dependències es descriuen grans làpides destinades a rebre inscripcions commemoratives d'esdeveniments d'importància de la història de la Universitat (pp.73); després ens descriu tres fornícules interpolades a les finestres on hi han col·locades belles estàtues que reproduïxen a Ramon Lull, Alfonso X, Lluís Vives, Sant Isidoro de Sevilla i Averroes (pp. 73 i 74); ens parla de disposicions donades per la pintura de les

Manuel Riera Blanco

parets representant els productes dels dos hemisferis i representacions al·legòriques de les ciències (pp 75); menciona quadres al·legòrics on, en fons blau i en lletres d'or, van escrits els noms de 39 personatges que a través dels segles han estat genis de la Humanitat (pp.98 i 99). A la part inferior del Paraninf hi ha un fris format per orles de medallons destinats als retrats de les veritables eminències nacionals, i es citen 45 noms, quedant espais per altres personatges que es jutgin mereixedors de semblant distinció, en el transcurs del temps (pp 99). En les arcuacions que es divisen a la línia de finestres coronades d'acadèmics víctors, es llegeixen els noms de 41 personatges variats, començant per Jorge Manrique i acabant per Goya, i encara diu "*queda espacio para otros tantos*" (pp.99 i 100). En total es citen pel record honorífic a 130 personatges.

Però per nosaltres té interès, de la "Reseña Historica ...(pp 93)" de Gaietà Vidal Valenciano, és el record honorífic que transcrivim :

"Allà en el fondo del estrado que ocupan los escaños en que anualmente se sienta el Cuerpo docente, al dar comienzo las tareas académicas, distínguese magestuoso dosel de mármol y alabastro construido, con oro i con colores realzado, debajo del qual se cobija la efigie del Jefe de la Nación, haciendo con aquel armonioso juego las elegantes càtedras que a derecha é izquierda se levantan junto al muro, como el dosel, embellecidas por labores prolijas, sobriamente policromadas. Sobre el dosel, en sendos medallones, campean las efigies del Rey de Aragón, Alfonso V, que con el X de Castilla comparte el nombre de Sábio, aquel que en Torre Octavia concedió a los Concelleres de Barcelona, privilegio para el establecimiento del Estudio general; del Emperador invicto, que dueño un día de dos mundos, quiso morir en Yuste como austero cenovita, al cual fue devida la aprobación de las primeras Ordinacions porque se gobernara aquel Estudio; y en medio de ambos el de la segunda Isabel que con haver pasado des de la cuna el calvario de su expatriación, una senda cubierta de espinas y abrojos, derramò a manos llenas sus bondades, y en cuyo reinado, fecundo en gravisimos acontecimientos, levantose este suntuoso edificio albergue dignísimo de las ciencias i las letras".

Coneixem l'edifici de la Universitat de Barcelona només per exàmens, pero "La Vanguardia" del dimecres 28-03-2008, donà la noticia de l'obertura de la Conferència de Primavera de l'*European University Association*, reunits a la Universitat de Barcelona. La notícia s'acompanya de la foto inaugural amb el rector de la Universitat de Barcelona i el president de la Generalitat, encapçalats amb els medallons històrics que acabem de transcriure de Gaietà Vidal Valenciano. A la fotografia, el record històric de cada medalló forma un conjunt sobre un marc rectangular, que assenyala una data concreta d'un any determinat. El medalló central de la reina Isabel II, té la data esta tapada per una espècie de floó, ha de correspondre a l'any 1859, per la R.O de 29 d'agost, per la que s'encarregaren els plànols a l'arquitecte Elies de Rogent; o bé a l'any 1862, per la R. O. de 22 d'octubre

que foren els plànols definitivament aprovats; o l'any 1863 quan també el 22 d'octubre es colocava la primera de les pedres. Més interès històric tenen les dates dels dos Reis:

- A l'esquerra del medalló de la reina, el del rei Alfons, amb la de l'any 1450 ha de correspondre al 3 de setembre, quan el rei concedí el privilegi als consellers de Barcelona poder erigir *quan els sembli convenient... allí on prefereixin ...*, l'edifici d'un Estudi General de tota facultat a Barcelona, i *tot seguit sigui fundat*, els lectors, doctors i estudiants *gaudeixin els privilegis concedits als altres estudis dels nostres regnes*. El 30-09-1450 el papa Nicolau V, concedí la butlla de fundació, però a menys de dos mesos, el 19 de novembre la suspengué. Pel motiu que fos, la construcció de l'Estudi General de tota facultat de Barcelona, no s'inicià fins l'any 1536 i no es pogué inaugurar, inacabat, fins a l'octubre de 1559. Nosaltres no comprenem com a Barcelona la història pot considerar l'antiguitat d'una Universitat sense haver sigut construïda ni inaugurada(?). L'any 2000, es considerà el 550 aniversari, a partir de l'any 1450.

- A la dreta, la data de 1536 s'assenyala sota el medalló amb l'efigie de Carles I d'Espanya i V emperador d'Alemanya. Gaietà Vidal ens diu que correspon, "*alcanzada la venia del Soberano*", a la colocació de la primera pedra. Però tenim uns antecedents i referències d'arxius: el 03-10-1533 el mateix Carles I ratifica, a les Corts de Montsó, uns privilegis de Ferran II a l'Estudi General de Barcelona, fundat pel rei Martí. Passats 57 dies del mateix any 1533, es proposà a Barcelona de nou la fundació d'un Estudi General de tota facultat i el 10-08-1536 el Consell de Cent acordà aixecar l'edifici de l'Estudi General de tota facultat de Barcelona, a l'extrem de la Rambla al costat del portal de Sant Sever. Com el permís concedit per Alfons el Magnànim al Consell era a *perpetuitat* ens costa creure la vènia de l'Emperador, fins trobar-la a arxius.

Així al segle XXI, actualment, l'Estudi General de Barcelona amb dues facultats, fundat a iniciativa pròpia pel Rei Martí I, encara es considera per tots, com un Col·legi de Medicina fundat "*en una época anterior a la Universitat de Barcelona entre la baixa edat mitjana i la modernitat (1401-1402)*".

Ens costa creure pels anteriors antecedents, i sobre tot, quan trobem documents que diuen :

" que aquests Col·legi s'integrà dintre de la universitat de l'Estudi General de Barcelona, del que era patrona la ciutat "*transmetent-li tots els privilegis*

Manuel Riera Blanco

concedits" (AHCB Llibre de ordinacions IV-18, anys 1549-1564, foli: 63v a 64v, *capítol de graus*). També M Riera (L'Estudi General... pp 159 a 162)

Aquesta cita d'arxiu correspon a les "*Primeras ordinaciones por las que se gobernava aquel Estudi*" a partir de 1559 que ens cita més amunt l'historiador i novel·lista Gaietà Vidal.

Nosaltres per les investigacions, hem començat a creure que l'actual Universitat de Barcelona fou fundada pel Rei Martí I, encara que la seva efígie no figuri en cap lloc d'honor de la Universitat, ni es donés el seu nom a cap de les vuit o deu noves universitats fundades en els últims anys. Preguntaren a la sessió del Congrés si es sabia d'algun centre docent universitari que tingués la presència del record honorífic del rei Martí: la Dra. Carmona ens digué que sí, a l'Acadèmia de Farmàcia, però després de breu pausa, afegí que l'Acadèmia no era la universitat. Que sigui així és lògic en tots els sentits i és una prova demostrativa que als segles XIX i XX, no es coneixia bé la història de la Universitat de Barcelona.

Acabem la comunicació amb recordança que estem complint els cinquanta aniversari dels inicis de la moderna ergonomia a la Universitat de Oxford, a estímul del Dr. Murrell.

BIBLIOGRAFIA

- ANÓNIMO- "*Reseña histórica de la Universidad de Barcelona*". Anuario de la Universidad de Barcelona del año 1950 (pp 7 a 47).
- BALARI I JOVANY Josep "*Historia de la Universidad de Barcelona*", inclòs a l'Anuari de la Universitat de Barcelona 1896-1897, pp. 9 a 129. Universitat, Barcelona, 1897.
- COMENGE FERRER, Lluís: "*La Medicina en el reinado de Alfonso V de Aragón*", José Espasa editor Barcelona año 1904.
- COMENGE FERRER, Lluís: "*La Medicina en Cataluña: Bosquejo histórico*" Imprenta de Henric i Cia, sin año . Al Catàleg col·lectiu Universitats de Catalunya, hi consta a Barcelona any 1908.
- CORBELLA i CORBELLA, Jacint; "*Alguns aspectes de l'obra històrica del Dr. Josep Maria Roca i Heras (1853-1930) Les notes medicals històriques*". Rev. Gimbernat : any 2003**, Volum XL pp.141 a 151.
- DENIFLE, H. : "*Die Universitatem des Mittelalters*" Tom I (l'únic publicat) . Berlin, any 1885.
- DANON BRETÓS, Josep : "*Notas Médicas en los libros del Estudio General de Barcelona (siglos XVI i XVII)*, Cuadernos de la Historia de la Medicina Española (pp 187 a 212), Año X, Salamanca 1971.
- GAYA I MASSOT, Ramon "*Por qué se retardó la fundación de la Universidad de Barcelona*", Analecta Sacra Tarraconensia XV, 1852, Barcelona .
- LLADONOSA I PUJOL, Josep : "*La Facultat de Medicina de l'antiga Universitat de Lleida*" Edt. Rafael Dalmau, " Episodis de la Història". Barcelona 1969.
- PI I ARIMON, Andreu Avel·li : "*Barcelona Antigua y Moderna*" en Cap. XX Instrucción Pública Art. I, Universidad Literaria de Barcelona , en Vol. 2, pp 139 a 146. Barcelona. Imp Tomás Garcés, año 1854. 2 volums.

Bibliografia d'un estudi general

- RIERA BLANCO, Manuel: *L'Estudi General d'Arts i Medicina de Barcelona (Segles XV i XVI)* Manresa, Publicacions de l'Arxiu Històric de les Ciències de la Salut, 11, 2007.
- RIERA BLANCO Manuel : "*Estudio General de Artes y Medicina de Barcelona "General Studium artium et Medicinae"*". Rev. Gimbernat: año 2006 . Vol. XLVI, pp 43 a 63. Barcelona.
- ROCA i HERAS, Joseph Ma.: "*La Medicina catalana en temps del Rei Martí*" Centre Excursionista de Catalunya. Edita L'Avenç. Barcelona, any 1914 .
- ROCA i HERAS, Joseph Ma.: "*L'Estudi de Lleyda*" (*vid. capítol: L'Estudi y la ciutat de Barcelona*), Edt. La Il·lustració Catalana. Barcelona, any 1927.
- RUBIÓ i LLUCH, Antoni . "*Documents per l'història de la cultura catalana mig-eval*", Barcelona 1908 –1921, 2 volums.
- TORRE y del CERRO, Antonio de la : "*Documentos para la Historia de la Universitat de Barcelona I Preliminares I (1289. 1451)* . *Introducción, notas i comentarios por Jorge Rubió y Balaguer* "Universitat de Barcelona Facultad de Filosofia i Letras, Barcelona 1971.
- VIDAL VALENCIANO, Gaietà: "*Reseña Histórica de la Universidad Literaria de Barcelona*" fue incluido en el Anuario de la Universidad de Barcelona 1880-1881 pp. 1 a 104. Barcelona, Imprenta de Jaime Jopus Roviralta . Impresor de la Universidad, 1881.
- VINCKE, Joannes : "*Di Hoshschulpolitik aragonesischen Krone in Mittalter*" . Braunsberg, 1942.